

DOĞU
AKDENİZ
ÜNİVERSİTESİ

Şiddetsiz Yaşam

DAÜ-PDRAM

Psikolojik Danışmanlık Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Elkitabı 2008

DOĞU AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
DAÜ-PDRAM

Adres: DAÜ Kuzey Kampüsü, Sağlık Merkezi Binası, Zemin Katı, Gazimađusa, KKTC

Tel: (0392) 630 2251

Faks: (0392) 630 2254 - 2475

E-mail: counsel.pdram@emu.edu.tr

web: <http://www.emu.edu.tr/servisler/pdram>

<http://pdram.emu.edu.tr>

DAÜ-PDRAM Uzman ve Görevlileri:

Doç. Dr. Biran MERTAN (DAÜ-PDRAM Başkanı)

Uzman Psikolog Yurdađül YÜKSEL (DAÜ-PDRAM Başkan Yardımcısı)

Uzman Psikolog Uğur MANER

Uzman Psikolog Gözde PEHLİVAN

Uzman Psikolog Őenel H. BİÇMEN

Yönetici Asistanı Funda ORTUNÇ

Araştırma Görevlisi Majid SOLEIMANINIA

Araştırma Görevlisi Nevber KAYACI

Öđrenci Asistanı Ziba SERTBAY

Öđrenci Asistanı Pembe BİLEN

Yayına hazırlayan: DAÜ-PDRAM

Kapak Tasarım: Hüseyin Pekün

Baskı: Doğu Akdeniz Üniversitesi Basımevi

Katalogu Hazırlayan: Funda ORTUNÇ

Bu kitabın her hakkı DAÜ-PDRAM'a aittir. Kitabın tamamı ya da bölümleri, kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar dışında DAÜ-PDRAM Başkanlığı'nın yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Yayın No: 13

Önsöz	5
Giriş	6
1. Aile Nedir?	7
2. Aile İçi Şiddet Nedir?	7
3. Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Yanlış İnançlar	8
4. Şiddet Çemberi	10
5. Aile İçi Şiddetin Türleri	12
• Fiziksel Şiddet	12
• Duygusal Şiddet	12
• Ekonomik Şiddet	12
6. Aile İçi Şiddetteki Süreklilik	13

7. Aile İçi Şiddet Çemberi Nasıl Kırılır?.....	15
8. Evinizde Şiddet Gördüğünüzü Fark Ettiniz. Ne Yapmalısınız?	15
9. Aile İçi Şiddetle İlgili Sloganlar	16

KADIN ve İNSAN HAKLARI

1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi	19
2. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	27

AİLE İÇİ ŞİDDET - ŞEKİLLER

1. Şiddet Çemberi Modeli	10
2. Şiddet Çemberi Modeli (Walker, 1970)	11
3. Güç ve Kontrol Modeli	14

Ψ

Önsöz

Mesleki ve toplumsal sorumluluk bilinci ile hazırlanan bu kitapçık, sadece Kuzey Kıbrıs'ta değil, dünyanın tüm ülkelerinde, toplumların her kesiminde açıkça veya gizlice yaşanmakta olan aile içi şiddet olgusunu, özellikle kadına yönelik şiddeti ele almaktadır.

Çalışmamız, genelde şiddet, özelde kadına yönelik şiddet ve haklar konusunda duyarlılık ve farkındalık yaratmak için bir başlangıçtır. Bu konudaki çalışmaların Kuzey Kıbrıs nüfusunun ve kültürünün hızla değişen niteliği ve yapısı ile bağlantılı olarak devam ettirilmesi bir gerekliliktir. Konunun derinliği ve tabu yapısından dolayı Kuzey Kıbrıs'ta bu konuda yapılan çalışmalar çok az ve yetersizdir.

Şiddete ve her türlü insan hakkı ihlaline karşı, duyarlı ve sorumluluk sahibi yurttaş çabaları yanında, Sosyal Devlet'in bir gereği olarak, ülkede yeni oluşan koşullara göre yeni sosyal politikalar üretilmeli ve halihazırda var olan İnsan Hakları ve Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi ile ilgili yasalar ivedilikle çalıştırılmalıdır. Bu topraklarda sosyal adalet ve toplumsal denge kurulduğu oranda çağdaş bir ülke konumuna ulaşılacaktır.

Şiddetsiz yarınlar dileklerimizle,

Doç. Dr. Biran Mertan
Uzm. Psk. Uğur Maner

“Kızını dövmeven dizini döver.”

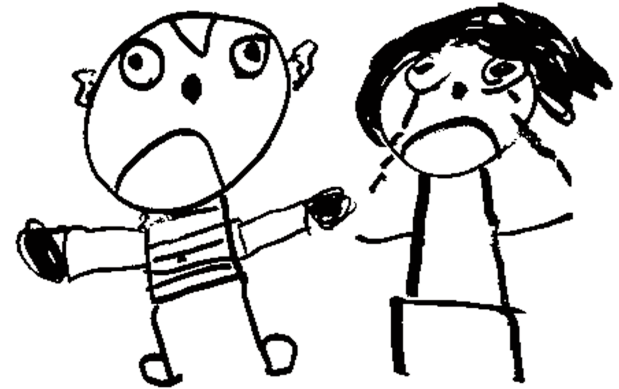
“Kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmemek gerek.”

“Kocadır! Sever de, döver de.”

Bu atasözleri artık geçmişe mal oldu diye umutlanmayın sakın! Sadece bulunduğumuz coğrafyada değil, dünyanın her köşesinde kadına yönelik şiddet uygulamaları ve ayrımcılık tüm gücü ile devam etmektedir. Şiddete ve ayrımcılığa karşı sessiz kalmamak, ‘kader’ diye boyun eğmemek, kurtuluş yolları araştırmak Kadına Yönelik Şiddeti önlemenin en önemli yollarıdır.

Kuzey Kıbrıs'ta aile içi şiddet yoktur diyebilirsiniz. Kuzey Kıbrıs'ın karışık toplum yapısı içinde siz, bir aile içi şiddet kurbanı olabilirsiniz veya yakınınızda gerçekleşen şiddete tanık olmaktadır. Belki de şiddeti uygulayan kişisiniz. Kim olursanız olun, bu kitapçık sizin içindir. Daha sağlıklı ve huzurlu bireyler ve ailelerden oluşan huzurlu topluma giden yolda bir rehber olması için hazırlanmıştır.

Bu kitapçık, Kadına Yönelik Şiddet konusunu irdelemek, dinamiklerinin ne olduğunun anlaşılmasını sağlamak, toplumun bireylerinde farkındalık yaratmak, şiddeti yaşayanlara rehberlik etmek üzere, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Psikolojik Danışmanlık, Rehberlik ve Araştırma Merkezi uzmanlarınca hazırlanmıştır.

Aile Nedir?

Kişilerin beslenme ve bakım gereksinimlerini karşılayan, onlara güven duygusu veren, beden ve akıl sağlığını koruyan ve geliştiren, en küçük toplumsal birime aile denir.

AİLE İÇİ ŞİDDET NEDİR?

Aile içi şiddet bir kişinin eşine, çocuklarına, anne babasına, kardeşlerine ve/veya yakın akrabalarına yönelik uyguladığı her türlü saldırgan davranıştır. Bu tanıma sadece kaba kuvvet içeren davranışlar değil, aşağılamak, tehdit etmek, ekonomik özgürlüğünü kısıtlamak, zorla evlendirmek, çalışmaya zorlamak veya çalışmaktan men etmek ve kişiyi aile ve dostlarından uzaklaştırmak gibi, şiddet gören kişinin kendisine olan saygısını, kendisine ve çevresine olan güvenini azaltan, korku duymasına sebep olan pek çok davranış da girer.

Aile içi şiddetin uygulandığı kişilere göre türleri ise, eşlere, çocuklara veya evdeki yaşlılara şiddet uygulanması biçiminde olabilir. Eşler arası şiddet uygulamaları araştırmaları, erkeklerin, kadınlara yönelik şiddet uygulamasını önemli oranda daha yaygın olarak karşımıza çıkarmaktadır.

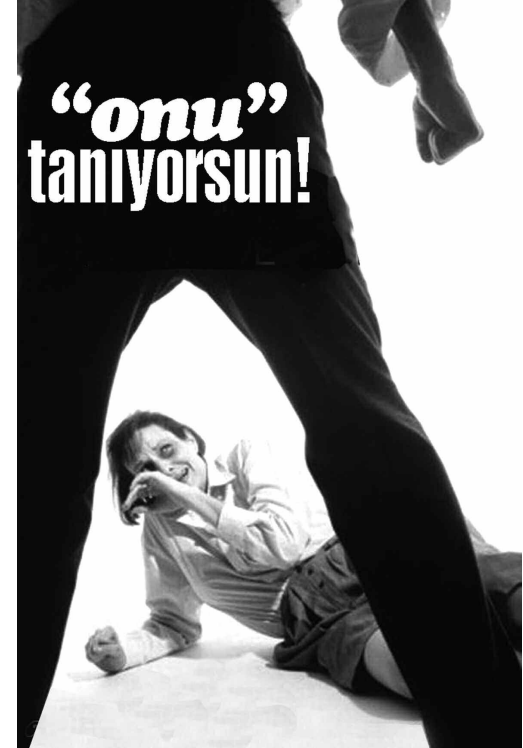
Batı'daki aile içi şiddet çalışmalarında şiddeti uygulayan SALDIRGAN, şiddet gören ise KURBAN veya şiddetten KURTULAN (survivor) olarak adlandırılmaktadır. SALDIRGAN, değişmesi gereken davranışları olan eştir. KURBAN/KURTULAN'ın ise kendine yönelen şiddette hiçbir şekilde sorumluluğu yoktur.

Dünyada yapılan bilimsel araştırmaların sonuçlarına göre aile içi şiddeti en fazla kadınlar yaşamaktadır.

Birleşmiş Milletler 1999 yılında, 25 Kasım tarihini "Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması için Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü" olarak ilan etmiştir. Bu kararın amacı, tüm ülkelerde kadına yönelik şiddetin önemli ölçüde artmakta olduğunu vurgulamak ve hükümetlerin şiddeti önlemek için yeni önlemler içeren politikalar üretmelerini ve uygulamalarını sağlamaktır.

UZAKTA ARAMAYIN! TEHLİKE EVİN İÇİNDE!

Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Yanlış İnançlar

1. Çok az sayıda kadın şiddet görmektedir.

GERÇEK: Aile içi şiddet, utandıran ve tabu sayılan yapısından dolayı çok fazla konuşulmamakta, bu nedenle de araştırmalarda ortaya çıkan sayılar gerçeği yansıtamamaktadır.

2. Aile içi şiddet sadece sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerde yaşanmaktadır.

GERÇEK: Aile içi şiddet toplumun tüm kesimlerinde yaşanmaktadır. Düşük gelirli ailelerin yaşadığı şiddet devlet kurumlarına daha fazla yansımaktadır. Bu yüzden sayısı kabarıktır.

3. Şiddet uygulayan koca, eşini sevmemektedir.

GERÇEK: İstismar yaşanan ilişkilerde bir şiddet döngüsünün varlığı bilimsel olarak saptanmıştır. Şiddet uygulayan eşin bazen düşünceli, sevecen eş, bazen şiddet uygulayan canavar eşe dönüştüğü bilinmektedir.

4. Şiddet uygulayan insanlar saldırganlıklarını kontrol altına alamazlar.

GERÇEK: Şiddet uygulayanlar bu fikre sığınır. Böylece verdikleri zararın sorumluluğundan kurtulurlar. Oysa ev dışındaki ilişkilerinde kontrollüdürler.

5. Şiddet uygulayan insanların akıl sağlığı yerinde değildir.

GERÇEK: Yapılan klinik çalışmalar bu inancı desteklememektedir. Bu kişiler ev dışındaki yaşamlarını saygın ve dengeli bireyler olarak yaşamaktadırlar. Her meslek grubundan ve toplumsal sınıftan olabilirler.

6. Kadınlar istismar edilmekten zevk duyarlar.

GERÇEK: Birçok kadın şiddet yaşamasına rağmen çeşitli nedenlerle (korku, ekonomik bağımlılık vb.) eşinden ayrılamamaktadır.

7. Kadın gerçekten isterse şiddet yaşadığı ilişkiyi bitirebilir.

GERÇEK: Yapılan araştırmalar, kadınların üçte birinin, kocalarını terketmeleri halinde başlarına geleceklerden korktukları için ilişkiyi sürdürdüklerini göstermiştir. Örneğin;

- Kendilerine veya çocuklarına yönelik daha yoğun şiddet yaşama korkusu.
- Toplumdan kopuk yaşama korkusu; şiddet gören kadınların çoğu zaman kendilerine bağımlı çocukları vardır veya yara bereleri ile toplum önüne çıkmamayı tercih etmektedirler. Bu kopukluktan dolayı yardım isteyecekleri birini de bulamazlar.
- Maddi bağımlılık.
- Toplumun boşanmış kadına yönelik olumsuz tutumu.
- Eşlerine duydukları sevgi ve onların değişebileceği beklentisi.
- Şiddet yaşayan kadının uzun süre gördüğü fiziksel, duygusal ve sözel şiddet sonucu özgüveninin zayıflaması.

8. Bazı kadınlar istismarı hakederler.

GERÇEK: Şiddeti haklı gösterecek hiçbir neden yoktur. Şiddet yaşanan ilişkilerde kadınların şiddetten kaçınmak için herşeye boyun eğdikleri bilinmektedir. Bu tür ilişkilerde erkek baskındır, yönetendir.

9. Alkol kullanımı şiddete neden olur.

GERÇEK: Şiddete gerekçe olarak basit ve tek bir neden gösterilemez.

10. Şiddet görenler bu konuyu abartmaktadırlar.

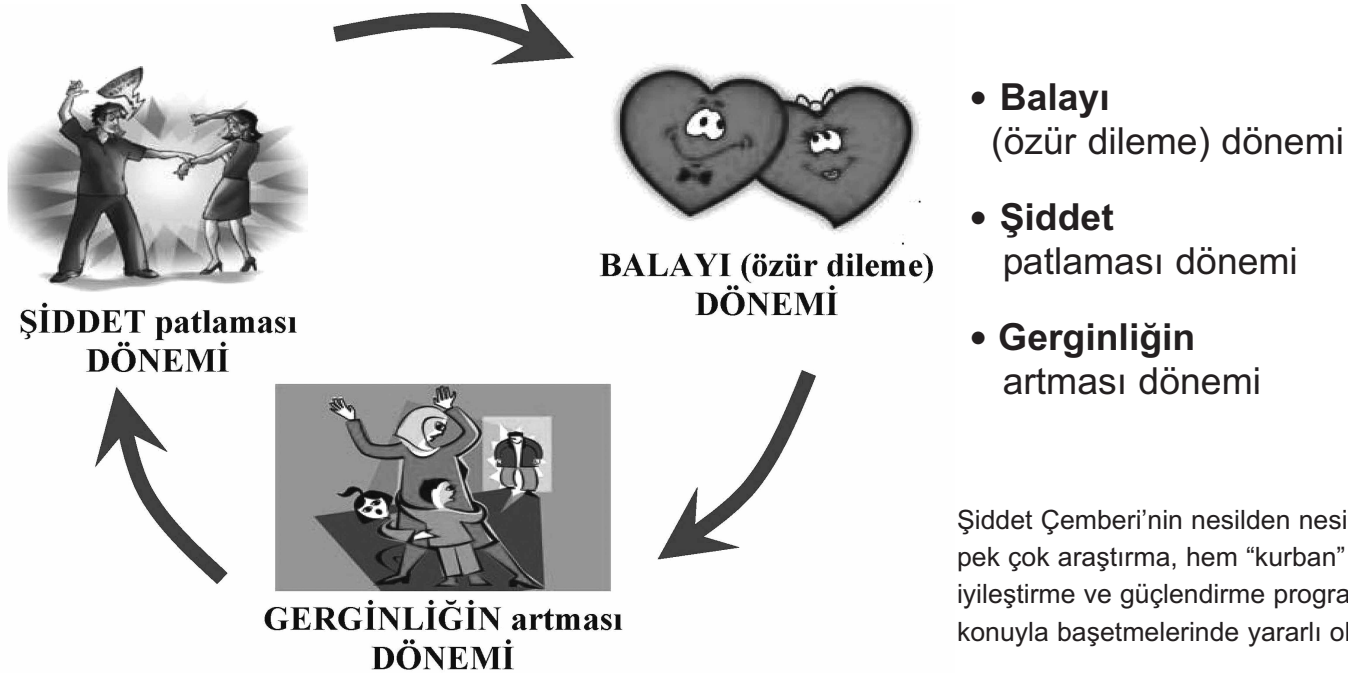
GERÇEK: Şiddet mağdurları çoğu zaman kendilerini mağdur olarak görmezler, hatta yaşadıkları şiddeti olduğundan daha önemsiz, affedilebilir gösterirler.

Şiddet Çemberi

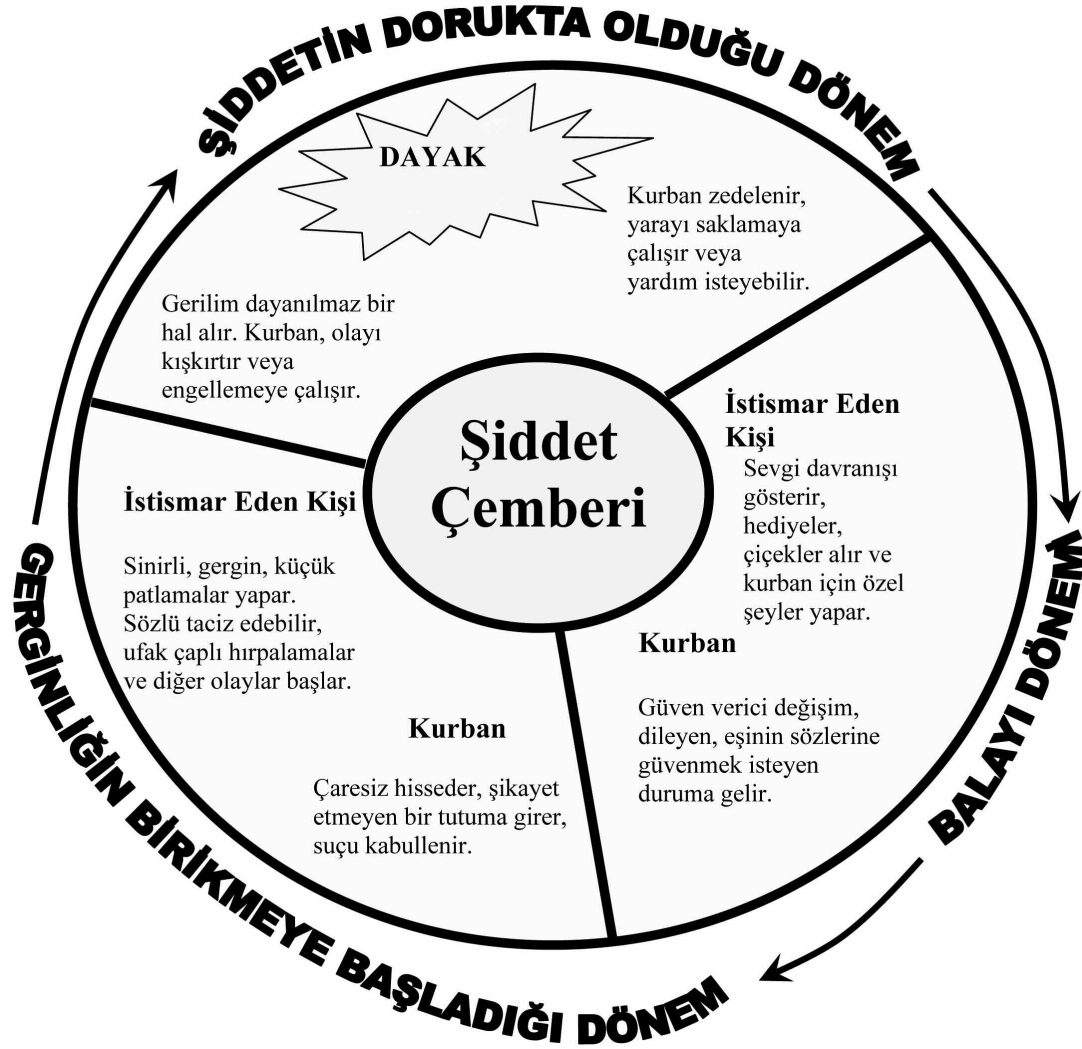
Bir davranış bilimi olan psikoloji disiplini içerisinde çeşitli kadın çalışmaları, 1900'lerden sonra kadın bilim insanlarının sayılarının artmasıyla yoğunlaşmıştır. O tarihe kadar kadın ve erkekler arasında varolduğu savunulan birçok kişilik ve yetenek farklılıkları yeniden ele alınarak araştırılmıştır. Bu araştırmalar insan haklarını temel alarak, kadın ve erkek eşitliğini ön plana çıkartmıştır. Aşağıda sunulan Şiddet Çemberi Modeli, 1970 yılında kadın akademisyen Lenore Walker tarafından önerilmiştir.

Şiddet Çemberi Modeli "kurban" ve "istismar eden kişi"nin davranışlarını üç ayrı aşamada açıklamaktadır.

Şiddet Çemberi'nin nesilden nesile taşındığını gösteren pek çok araştırma, hem "kurban" hem de "istismar eden" in iyileştirme ve güçlendirme programlarına katılmalarının, konuyla başetmelerinde yararlı olduğunu savunmaktadır.

Şekil 1: Şiddet Çemberi Modeli

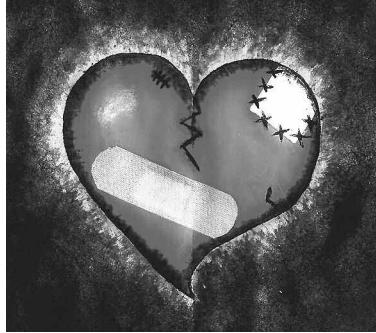
Şekil 2: Şiddet Çemberi Modeli (Walker, 1970)

Aile İçi Şiddetin Türleri

Aile içi şiddet, uygulanışı ve şiddetin uygulandığı kişiler dikkate alındığında farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Şiddet uygulayan kişi, karşısındakini fiziksel, duygusal (psikolojik), cinsel ve sosyal olmak üzere pek çok şekilde istismar edebilir. Aşağıdaki paragraflarda fiziksel, duygusal ve ekonomik şiddet kısaca açıklanmaktadır.

1- Fiziksel Şiddet

Aile içi şiddetin en sık olarak uygulanan biçimidir. Sarsma, hırpalama, tokat atma, dayak atma, bireye cisimler atma, duvarlara vurma, saçından tutup yerlerde sürüklenme, itme, sopa ve odun ile dövme, ellerini kollarını bağlama, zorla cinsel ilişkide bulunma, kesici delici aletlerle üzerine yürüme, ve bunları kullanarak kişiyi yaralama, ateşli silahlar kullanma ve kişiyi öldürme girişimi gibi durumlar fiziksel şiddet uygulamalarıdır.

2- Duygusal Şiddet

Kişiyi bağırma, başkaları önünde küçük düşürme, gururunu incitme, kişiyi fiziksel şiddet uygulamakla tehdit etme, kişinin duygu ve düşüncelerini açıkça ifade etme özgürlüğünü elinden alma, kendi gibi düşünüp davranmaya zorlama, kişinin hareket özgürlüğünü kısıtlama, kendi aile bireyleriyle veya arkadaşlarıyla iletişimini yasaklama, kişinin istediği gibi giyinme özgürlüğünü kısıtlama gibi fiziksel bir baskı olmaksızın uygulanan ve bireyin psikolojik sağlığını bozucu eylemlerin tümü duygusal şiddet kapsamındadır.

3- Ekonomik Şiddet

Kişilerin çalışma ve gelir sağlama özgürlüklerinin ellerinden alınması, mal alıp satmalarının engellenmesi, gelirlerine el konulması, gelir sağlamak üzere çalıştırılmaya zorlanması gibi eylemlerdir.

Aile İçi Şiddetteki Süreklilik

Aile içi yaşantılarda Şiddet Çemberinin her tekrarlanışında şiddetin dozu da artmaktadır. Dolayısıyla fiziksel şiddetin yoğun olduğu ailelerde, fiziksel şiddet uygulamaları, basit itme, tokatlama gibi hareketlerden daha ciddi, boğma, silahla vurup öldürme gibi suçlara doğru gidebilmektedir. Duygusal şiddet ise, eleştirme, lakap takma, değersiz olduğunu söyleme gibi sözlü istismar davranışlarıyla kişiyi dışlayarak, aşağılanmış hissetmesine ve intihar girişiminde bulunmasına neden olabilmektedir.

Erkeklerin kadınlara karşı kullandıkları şiddet ile ilgili birçok neden olabileceği ortaya atılmıştır.

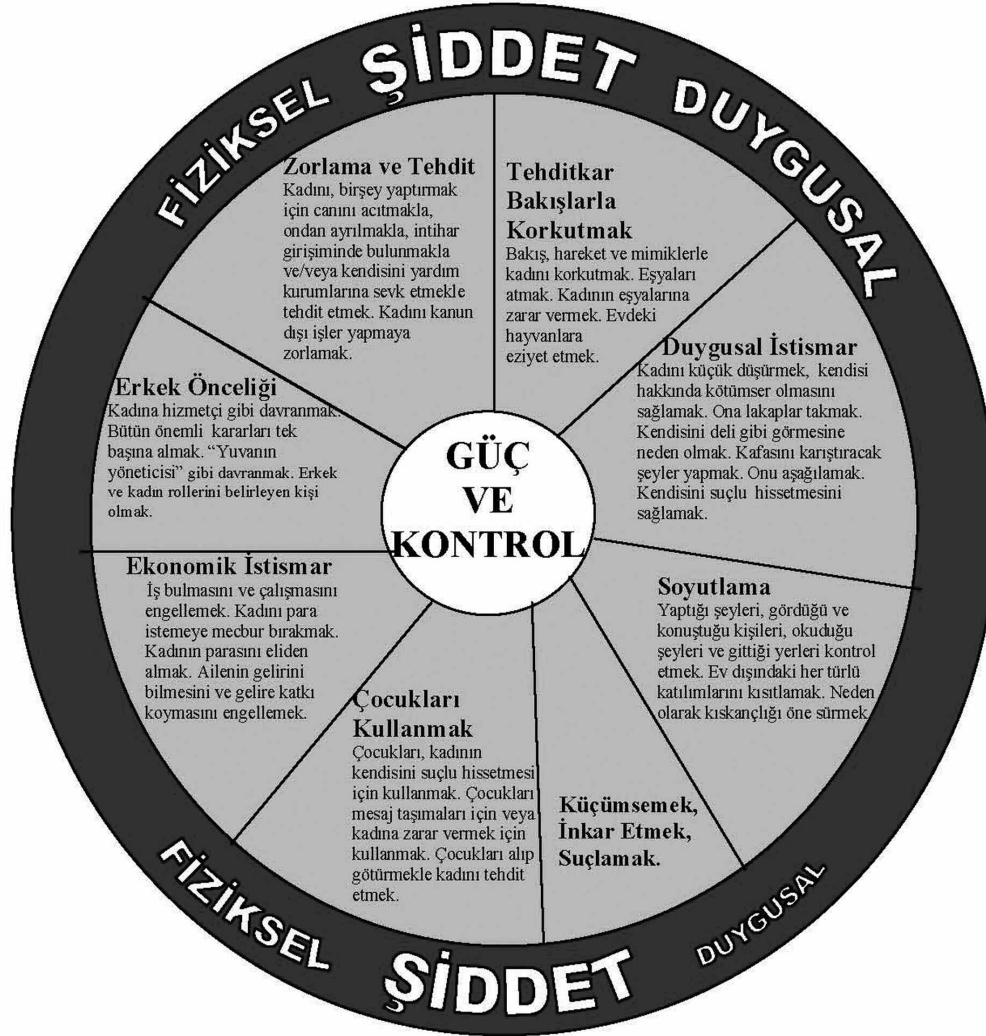

- Bozuk aile düzeni
- Sağlıksız aile içi ilişkiler
- Stres
- Madde bağımlılığı
- Ekonomik sıkıntılar

Bu nedenlerin ortadan kalkması, erkeklerin şiddet kullanmasını her zaman için ortadan kaldırmamaktadır.

Şiddet, karşısındakini denetim altında tutma yöntemi olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3: Güç ve Kontrol Modeli

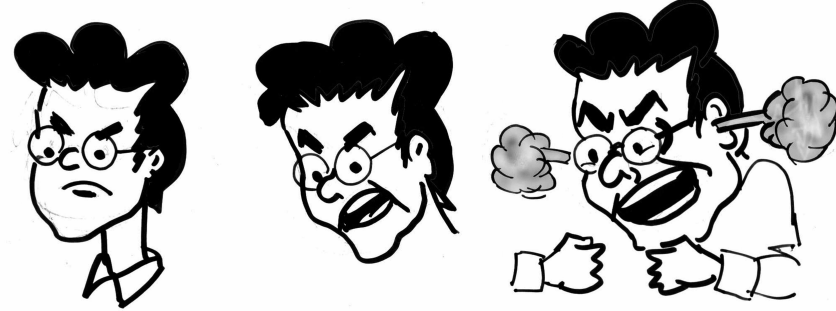
Geleneksel olarak **AİLE İÇİNDE ŞİDDET KULLANMA** bir suç olarak kabul edilmemektedir.

Şiddet kullanan kişiler:

- Herhangi bir sosyo-ekonomik sınıftan,
- Herhangi bir yaşta,
- Veya herhangi bir kişilik özelliğine sahip olabilirler.

AİLE İÇİ ŞİDDET ÇEMBERİ NASIL KIRILIR?

Kadın niye bu kötü ilişkiyi bırakıp gitmemektedir (gidememektedir)?

Terketmeyi zorlaştıran ekonomik güvence yokluğu, korku, aile desteğinin olmaması, toplum baskısı gibi etkenlerin yanında, eşe duyulan sevgi, onun değişebileceği ümidi, çocuklar vb. nedenlerle de bu acı veren ilişki sürer gider.

Aile içi şiddet döngüsü içinde hapsolan kadın, zaman içinde özgüvenini tamamen kaybeder ve kurtulabileceği ümidini yitirir. Bu durumda yapılması gereken ilk şey şiddete maruz kalan kişinin güçlenmesini sağlamaktır. Hiç kimsenin şiddeti hak etmediği ona anlatılmalı ve kişi bu yıpratıcı süreçten kurtulma yollarını düşünmeye özendirilmelidir. Bu yıpratıcı süreçten kurtulmak, zor ve zahmetli bir süreçtir ama imkansız değildir. İlişki içinde gücü ve kontrolü elinde tutan ve şiddeti uygulayan birey kontrolü kaybedeceği tehlikesini hissederse, bu, şiddetin dozunun artmasına ve ilişkinin tehlikeli bir hal almasına neden olabilir. Bu nedenle çok dikkatli hareket edilmeli, riskler gözetilmelidir.

Gerekçesi ne olursa olsun, hiç kimse şiddeti hak etmez.

EVİNİZDE ŞİDDET GÖRDÜĞÜNÜZÜ FARK ETTİNİZ. NE YAPMALISINIZ?

YALNIZ DEĞİLSİNİZ!

DANIŞMAK İÇİN:

DAÜ-PDRAM: 630-2251

e-mail: counsel.pdram@emu.edu.tr

<http://pdram.emu.edu.tr/Index.htm>

DAHA FAZLA BİLGİ İÇİN:

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

<http://www.die.gov.tr/tkba/cedaw-tr.htm>

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

http://www.ihb.gov.tr/mevzuat/um_bm_sozlesmeleri/bm_ih_evrensel_beyannamesi.htm

Aile İçi Şiddet Sloganları

Aile içi şiddete son!

Aile içi şiddet sanıldığı gibi sadece sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerde değil, toplumun her kesiminde yaşanmaktadır.

Nedeni ne olursa olsun, hiç kimse şiddeti hak etmez.

Erkeksen vurma, kadınsan susma!

Şiddet bir insan hakları ihlalidir. Hiçbir neden aile içi şiddeti haklı çıkarmaz.

Şiddeti yaşayanı can kulağı ile dinleyiniz. Hiç kimsenin şiddeti hak etmediğini ona anlatınız.

Önüne geçilmediği takdirde, aile içi şiddet, dozu artarak devam eder.

Aile içi şiddet bir tabudur, konuşulmaz. Oysa Kuzey Kıbrıs'ta aile içi şiddet yaşanmaktadır.

KADIN ve İNSAN HAKLARI

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi'nin 8 Mart 1996 tarihli birleşiminde kabul olunan "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (Onay) Yasası", (5/1996) 22 Mart 1996 tarih, 39 sayılı Resmi Gazetede yayınlanıp yürürlüğe girmiştir.

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi

Madde 1: İşbu Sözleşme'ye göre Kadınlara karşı ayırım deyimi kadınların medeni durumlarınınabakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.

Madde 2: Taraf Devletler, kadınlara karşı her türlü ayırımı kınar, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldırmaya bir politika izlemeyi kabul eder ve bu amaçla aşağıdaki hususları taahhüt ederler:

- Kadın ile erkek eşitliği ilkesini kendi anayasalarına ve diğer ilgili yasalara henüz girmemişse dahil etmeyi ve yasalar ile ve diğer uygun yollarla bu ülkenin uygulanmasını sağlamayı;
- Kadınlara karşı her türlü ayırımı yasaklayan ve gerekli yerlerde yaptırımları da içeren yasal ve diğer uygun önlemleri kabul etmeyi;
- Kadın haklarının erkeklerle eşit temelde himayesini, yetkili ulusal mahkemeler ve diğer kuruluşlarla kadının her tür ayrımcılığa karşı etkin bir şekilde korunmasını sağlamayı;
- Kadınlara karşı herhangi bir ayrımcı hareket yapılmasından veya uygulanmasından kaçınmayı ve kamu yetkilileri ile kuruluşlarının bu yükümlülüğe uyumlu olarak hareket etmelerini sağlamayı;
- Herhangi bir kişi veya kuruluşun kadınlara karşı ayırım yapma girişimini önlemek için bütün uygun önlemleri almayı;
- Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturulan mevcut yasa, yönetmelik, adet ve uygulamaları değiştirmek veya feshetmek için yasal düzenlemeler de dahil gerekli bütün uygun önlemleri almayı;
- Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan bütün ulusal cezai hükümleri yürürlükten kaldırmayı.

Madde 3: Taraf Devletler kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için, özellikle politik, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlar başta olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla yasal düzenleme dahil bütün uygun önlemleri alacaklardır.

- Madde 4:** a) Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için Taraf Devletlerce alınacak geçici ve özel önlemler, işbu Sözleşmede belirtilen türden bir ayırım olarak düşünülmeyecek ve hiçbir şekilde eşitsizlik veya farklı standartların korunması sonucunu doğurmayacaktır. Fırsat ve uygulama eşitliği hedeflerine ulaşıldığı zaman bu önlemlere son verilecektir.
- b) Anneliğin korunması amacıyla işbu Sözleşme'de belirtilenler dahil, Taraf Devletlerce alınacak özel önlemler, ayırımcı olarak nitelendirilmeyecektir.

Madde 5: Taraf Devletler aşağıdaki bu tüzüğe uygun önlemleri alacaklardır:

- a) Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek;
- b) Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmasını ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınmasını öngören ve her durumda çocukların çıkarlarını herşeyden önce gözeten anlayışa dayanan bir aile eğitimini sağlamak.

Madde 6: Taraf Devletler, kadın ticareti ve fahişeliğin istismarının her şekliyle önlenmesi için yasama dahil gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

Madde 7: Taraf Devletler, ülkenin politika ve kamu hayatında, kadınlara karşı ayırımı önlemek için tüm önlemleri alacaklar ve özellikle kadınlara erkeklerle eşit şartlarla aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- a) Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanmak ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilmek;
- b) Hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmak, kamu görevinde bulunabilmek ve hükümetin her kademesinde kamu görevleri ifa etmek;
- c) Ülkenin kamu ve politik hayatı ile ilgili hükümet dışı kuruluşlara ve derneklere katılmak.

Madde 8: Taraf Devletler, kadınlara, erkeklerle eşit şartlarda ve hiçbir ayırım gözetmeksizin, hülarmetlerini uluslararası düzeyde temsil etmek ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılmak fırsatını sağlamak için gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

- Madde 9:** a) Taraf Devletler, tabiiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadınlara erkeklerle eşit haklar tanıyacaklar ve özellikle bir yabancıyla evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın tabiiyetini değiştirmesinin, kadının da otomatik olarak tabiiyet değiştirmesine. tabiiyetsiz kalmasına veya kocanın tabiiyetini zorla almasına yol açmamasını sağlayacaklardır.
- b) Taraf Devletler, çocukların tabiiyeti konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlayacaklardır.

Madde 10:Taraf Devletler özellikle arasındaki konularda kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımı önleyen bütün uygun önlemleri alacaklardır:

- a) Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit meslekde eğitimde eşit şartların sağlanması;
- b) Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul, bina ve malzemesine sahip olmaları;
- c) Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metodlarının bu amaca göre düzenlenmesi;
- d) Burs ve diğer eğitim yardımlarından faydalanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatların tanınması;
- e) Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik olarak, yetişkin ve fonksiyonel okuma-yazma pro mesisi;
- f) Kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız çocukları ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi;
- g) Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine aktif olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatlar tanınması;
- h) Kadınların, ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil, özel eğitici bilgiyi sağlamaları.

Madde 11: 1. Taraf Devletler, istihdam alanında kadınlara karşı ayrımı önlemek ve kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için özellikle aşağıda belirtilen konularda bütün uygun önlemleri alacaklardır:

- a) Bütün insanların vazgeçilmez hakkı olan çalışma hakkı;
- b) İstihdam konularında eşit seçim kriterlerinin uygulanması da dahil, erkeklerle eşit istihdam imkanlarına sahip olma hakkı;
- c) Serbest olarak meslek ve iş seçme hakkı, terfi, iş güvenliği, hizmetin tüm şartları ve avantajlarından faydalanma hakkı, çıraklık ileri mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi dahil, mesleki eğitim ve sürekli eğitim görme hakkı;
- d) Sosyal yardımlar dahil eşit ücret hakkı, eşdeğerdeki işte eşit muamele ve işin cinsinin değerlendirilmesinde eşit muamele görme hakkı;
- e) Ücretli izinle birlikte, özellikle emeklilik, işsizlik hastalık, sakatlık, yaşlılık ve diğer çalışmama hallerinde sosyal güvenlik hakkı;
- f) Güvenli şartlar içinde çalışma hakkı ve sağlığın ve bu arada doğurganlığın korunması hakkı.

2. Evlilik ve analık sebebiyle kadınlara karşı olan ayrımı önlemek ve etkin çalışma hakkını sağlamak amacıyla, Taraf Devletler uygun önlemleri alacaklardır:
 - a) Hamilelik ve analık izni sebebiyle veya evliliğe bağlı olarak işten çıkarma ayrımını yasaklamak, bu ayrımı yapanları cezalandırmak;
 - b) Önceki iş, kıdem ve sosyal haklar kaybedilmeksizin, ücretli olarak aralık izni veya benzeri sosyal içerikli tazminatlar vermek;
 - c) Özellikle çocuk bakımevleri ağının tesisi ve geliştirilmesi yoluyla anne ve babanın aile yükümlülüklerini; görev sorumlulukları ve kamu hayatına katılma ile birleştirmeyi mümkün kılan destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik etmek;
 - d) Hamilelik süresince zararlı olduğu kanıtlanan işlerde kadınlara özel koruma sağlamak.
- b) Bu maddede yer alan konulara ilişkin koruyucu yasalar bilimsel ve teknik bilgi ışığı altında periyodik olarak yeniden gözden geçirilecek ve gerekirse değiştirilecek, kaldıracak veya uzatılacaktır.

- Madde 12:** a) Taraf Devletler, aile planlaması dahil sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, sağlık alanında kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldırarak bütün önlemleri alacaklardır.
- b) Bu maddenin 1. paragrafında öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla Taraf Devletler kadına hamilelik, lohusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetleri sağlayacaklar, hamilelik ve emzirme sırasında yeterli beslenme ile birlikte, gerektiğinde ücretsiz hizmet vereceklerdir.
- Madde 13:** Taraf Devletler, kadınlara karşı ekonomik ve sosyal hayatın diğer alanlarında erkeklerle kadınların eşit olarak haklardan yararlanabilmelerini sağlayarak kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi için gerekli ve özellikle aşağıdaki önlemleri alacaklardır:
- a) Aile zammı hakkı
 - b) Banka kredisi, ipotek ve diğer mali kredileri elde etme hakları;
 - c) Eğlence, spor ve kültürel hayatın bütün yönlerine katılma hakları.
- Madde 14:** a) Taraf Devletler, kırsal kesim kadınlarının, karşılaştıkları özel sorunları ve ekonominin parasal olmayan sektöründeki çalışmaları dahil ailelerinin ekonomik bakımdan ayakta kalması için oynadıkları belirgin rolü göz önünde tutacak ve işbu Sözleşme hükümlerinin kırsal kesimdeki kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli bütün önlemleri alacaklardır.
- b) Taraf Devletler, kadın ve erkeklerin eşitliği prensibine dayanarak, kırsal kalkınmaya katılmalarını ve bundan yararlanmalarını sağlamak için kırsal kesimdeki kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldıran tüm uygun önlemleri alacaklar ve özellikle kırsal kesim kadınlarına aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- c) Her seviyedeki kalkınma planlarının görüşme ve uygulanmasına katılmak;
- d) Aile planlaması konusunda bilgi, danışma ve hizmetler de dahil olmak üzere yeterli sağlık hizmetlerinden faydalanmak;
- e) Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanmak;
- f) Teknik yeteneklerini geliştirmek amacıyla tüm toplumsal ve yaygın hizmetler ile birlikte fonksiyonel okur-yazarlık dahil, resmi ve gayri resmi eğitim ile öğretimin her türünden yararlanmak;
- g) Ekonomik fırsatlardan kendi işinde çalışma veya tam istihdam yoluyla eşit olarak yararlanmak amacıyla kendi kendine yardım grupları ve kooperatifler oluşturmak;
- h) Bütün toplumsal faaliyetlere katılmak;
- i) Toprak ve tarım reformunda ve bunun yanısıra yeniden iskan projelerinde eşit muamele ve tarımsal kredi ve borçlanma, pazarlama kolaylıkları ile uygun teknolojiye yararlanmak;
- j) Özellikle konut, sağlık, elektrik ve su temini, ulaştırma ve haberleşme konularında yeterli yaşam standartlarından yararlanma haklarını sağlamak.

- Madde 15:** a) Taraf Devletler kadınlara kanun önünde erkeklerle eşit haklar tanıyacaklardır.
- b) Taraf Devletler medeni haklar bakımından kadınlara erkeklerinkine benzer hukuki ehliyet ve bu ehliyeti kullanmak için eşit fırsatlar tanıyacaklardır. Özellikle, kadınlara akit yapmada ve mülk idaresinde eşit haklar verecekler ve Mahkemelerde davaların her aşamasında eşit muamele edeceklerdir.
- c) Taraf Devletler, kadınların hukuki ehliyetlerini kısıtlamaya yönelik hukuki sonuç doğuran her çeşit sözleşmenin ve diğer özel muamelelerin tamamının geçersiz olduğunu kabul ederler.
- d) Taraf Devletler, kadın ve erkeğe hukuki olarak ikametgah seçme taşımada eşit yasal hak tanıyacaklardır.

- Madde 16:** 1. Taraf Devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın-erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- a) Evlenmede erkeklerle eşit hak;
- b) Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı;
- c) Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında ayrı hak ve sorumluluklar;
- d) Medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak, ancak her durumda çocukların çıkarları en ön planda gözetilecektir;

- e) Çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermede ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi, eğitim ve diğer vasıtalarla yararlanmada eşit haklar;
 - f) Her durumda çocukların çıkarı en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar;
 - g) Aile adı, meslek ve iş seçimi dahil her iki eş (kadın-erkek) için, eşit kişisel haklar;
 - h) Ücret karşılığı olmaksızın veya bir bedel mukabilinde malın mülkiyeti, kazanımı, işletmesi, idaresi, yararlanılması ve elden çıkarılmasında her iki eşe de eşit haklar.
2. Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dahil gerekli tüm önlemler alınacaktır.

- Madde 17:** a) İşbu Sözleşme'nin uygulanmasındaki gelişmeleri gözden geçirmek amacıyla, Sözleşme yürürlüğe girdiği zaman 18, Sözleşme'ye taraf 35 devletin onayı veya katılmasını takiben, işbu Sözleşme'nin kapsadığı konularda yüksek itibar ve ehliyete sahip 23 uzmandan oluşan, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (Bundan böyle Komite diye anılacaktır.) kurulacaktır. Uzmanlar, Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından seçilecek ve kendi şahısları namına hareket edecekler, seçimlerde dengeli coğrafi dağılım ve belli başlı hukuki sistemlerle birlikte farklı uygarlıkların temsili de göz önüne alınacaktır.
- b) Komite üyeleri Taraf Devletlerin aday listesinden gizli oy ile seçilecektir. Her Taraf Devlet kendi vatandaşlarından bir kişiyi aday gösterebilecektir.
- c) İlk seçim işbu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden altı ay sonra yapılacaktır. BM Genel Sekreteri seçimlerden en az üç ay önce Taraf Devletlere adaylarını iki ay içinde bildirmelerini isteyen bir mektup gönderecektir. Genel Sekreter, aday gösteren taraf Devletleri de belirlemek suretiyle, adayların listesini alfabetik sıraya göre hazırlayacak ve Taraf Devletlere gönderecektir.
- d) Komite üyelerinin seçimi. BM Genel Merkezinde. Genel Sekreter tarafından çağırılmış Taraf Devletler toplantısında yapılacaktır. Taraf Devletlerin üçte ikisinin yetersavı oluşturacağı toplantıda da en fazla oy veren toplantıda hazır bulunan ve oy veren Taraf Devletler temsilcilerinin salt çoğunluğunun oylarını alan adaylar Komiteye seçileceklerdir.
- e) Komite üyeleri 4 yıllık bir dönem için seçileceklerdir. Bununla beraber, ilk seçimde seçilen dokuz üyenin süresi ikinci yılın sonunda bitecek. dokuz üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra Komite Başkanı tarafından kura ile tesbit edilecektir.
- f) Komitenin 5 ilave üyesinin seçimi 35 inci onay veya katılmayı takiben bu maddenin 2, 3 ve 4'üncü paragrafları hükümlerine göre yapılacaktır. Bu şekilde seçilen iki yedek üyenin görev süresi iki yılın sonunda sona erecek ve bu iki üyenin ismi Komite Başkanı tarafından kura ile tesbit edilecektir.
- g) Boş yerlerin doldurulması için uzmanın Komite'deki görev süresi sona eren Taraf Devlet kendi vatandaşları arasından Komitenin onayına bağlı olmak üzere başka bir uzmanı atar.

- h) Komite üyeleri BM Genel Kurulunun onayı ile ve Genel Kurulun Komitenin sorumluluğunun önemini göz önünde tutarak kararlaştıracağı şartlar ve hükümlerle Birleşmiş Milletlerden ücret alacaklardır.
- i) Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, işbu Sözleşme uyarınca komitenin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için gerekli personel ve kolaylıkları sağlayacaktır.

- Madde 18:** 1. Taraf Devletler, işbu Sözleşme hükümlerine etkinlik kazandırmak ve kaydedilen ilerlemeleri belirtmek amacıyla aldıkları yasal, adli, idari ve diğer önlemler hakkındaki bir raporu:
- a) Sözleşme'nin, ilgili devlet bakımından yürürlüğe girmesini takiben bir yıl içinde;
- b) Bilahare, her dört yılda bir ve ileride de Komitenin talep ettiği zamanlarda, Komite tarafından incelenmek üzere, BM Genel Sekreterine sunmayı taahhüt ederler.
2. Raporlarda işbu Sözleşme yükümlülüklerinin gerçekleştirilmesini etkileyen unsurlar ve güçlükler belirlebilir.

- Madde 19** a) Komite kendi usul kurallarını saptayacaktır.
- b) Komite görevlilerini 2 yıllık bir süre için seçecektir.

- Madde 20:** a) Komite işbu Sözleşme'nin 18'inci maddesi uyarınca sunulan raporları incelemek üzere normal olarak yılda iki kere ve azami üç hafta süre için toplanacaktır.
- b) Komite toplantıları Birleşmiş Milletler Merkezinde veya Komite tarafından uygun bulunan herhangi bir yerde yapılacaktır.

- Madde 21:** a) Komite, Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığıyla faaliyetleri hakkında BM Genel Kuruluna yıllık raporlar sunacak ve Taraf Devletlerden sağlanan bilgiler ve raporların incelenmesine dayanarak tekliflerde ve genel tavsiyelerde bulunabilecektir. Bu teklif ve genel tavsiyeler, Taraf Devletlerin olabilecek yorumlarıyla birlikte Komite raporuna dahil edilecektir.
- b) Genel Sekreter Komite raporlarını Kadının Statüsü Komisyonunun bilgisine sunacaktır.

- Madde 22:** Uzman kuruluşlar, faaliyet alanlarına giren işbu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasının görüşülmesi sırasında temsil edilme hakkına sahip olacaklardır. Komite, uzman kuruluşları Sözleşme'nin uygulanması hususunda, faaliyet alanlarına giren konularda raporlar sunmaya davet edebilir.

- Madde 23:** İşbu Sözleşme'deki hiçbir husus kadın ve erkek eşitliğinin gerçekleşmesinde daha etkin olan:
- a) Taraf Devletin yasasındaki veya
- b) O devlet için yürürlükte olan herhangi bir Uluslararası Sözleşme, andlaşma veya anlaşmadaki hükümleri etkileyecektir

- Madde 24:** Taraf Devletler işbu Sözleşme ile tanınan hakların tam olarak gerçekleştirilmesi için ulusal seviyede gerekli bütün önlemleri almayı taahhüt ederler.

- Madde 25:** 1. İşbu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açık olacaktır.
2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri işbu Sözleşme'nin depositörü olarak tayin edilmiştir.
3. İşbu Sözleşme onaya bağlıdır. Onay belgeleri BM Genel Sekreterine tevdi edecektir.
4. İşbu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açıktır. Katılma belgesinin BM Genel Sekreterine tevdi edilmesiyle katılma gerçekleşecektir.
- Madde 26:** 1. İşbu Sözleşmenin tadili teklifi Taraf Devletlerden biri tarafından herhangi bir zamanda Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yazılı bir başvuru ile yapılabilir.
2. BM Genel Kurulu gerekli gördüğü takdirde böyle bir teklifle ilgili olarak yapılacak işlem hakkında karar verecektir.
- Madde 27:** 1. İşbu Sözleşme 20'nci Onaylama veya katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi edilmesini takip eden 30' uncu gün yürürlüğe girecektir.
2. 20'nci onay veya katılma belgesinin tevdünden sonra, işbu Sözleşme'yi onaylayan veya katılan her devlet için Sözleşme, kendi onay veya katılma belgesinin tevdünden sonraki 30'uncu gün yürürlüğe girecektir.
- Madde 28:** 1. BM Genel Sekreteri, onaylama veya katılma sırasında yapılan çekincelerin metinlerini alacak ve bütün Taraf Devletlere dağıtacaktır.
2. İşbu Sözleşme'nin hedef ve amacına uymayan hiçbir çekinceye müsaade edilmeyecektir.
3. Çekinceler, BM Genel Sekreterine hitaben herhangi bir zamanda yapılacak ihbar ile geri alınabilir. Genel Sekreter bu ihbardan bütün Devletleri haberdar edecektir. Böyle bir ihbar alındığı tarihte geçerli olacaktır.
- Madde 29:** 1. İki veya daha fazla Taraf Devlet arasında işbu Sözleşme'nin yorum veya uygulanmasından doğan ve müzakere ile çözümlenemeyen herhangi bir uyuşmazlık, birinin talebi ile hakem kuruluna götürülecektir. Taraflar tahkimname talebinden itibaren 6 ay içinde hakem kurulunun teşekkül tarzında anlaşmazlarsa, taraflardan herhangi biri uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanına, Divan Statüsü uyarınca götürebilir.
2. Taraf Devletlerden her biri işbu Sözleşme'nin imzalanması veya onayı sırasında veya katılma sırasında, kendisini bu maddenin birinci paragrafı ile bağlı saymadığını beyan edebilir. Diğer Taraf Devletler, böyle bir çekince koymuş olan Taraf Devlet karşısında aynı paragrafla bağlı olmayacaktır.
3. Bu maddenin 2'nci Paragrafına göre çekince koyan her Taraf Devlet, BM Genel Sekreterine ihbarda bulunarak her zaman çekincesini geri alabilir.
- Madde 30:** Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinlerinin eşit derecede geçerli olduğu, işbu sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Sekreterince muhafaza edilecektir.

Yukarıdaki hususları tasdiklen, imzaları aşağıda bulunan yetkili temsilciler işbu Sözleşme'yi imzalamışlardır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Madde 1: Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler.

Madde 2: Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya içtimai menşe, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin işbu Beyanname'de ilan olunan tekmil haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir. Bundan başka, bağımsız memleket uyruğu olsun, vesayet altında bulunan, gayri muhtar veya sair bir egemenlik kayıtlamasına tabi ülke uyruğu olsun, bir şahıs hakkında, uyruğu bulunduğu memleket veya ülkenin siyasi, hukuki veya milletlerarası statüsü bakımından hiçbir ayrılık gözetilmeyecektir.

Madde 3: Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti her ferdin hakkıdır.

Madde 4: Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz; kölelik ve köle ticareti her türlü şekliyle yasaktır.

Madde 5: Hiç kimse işkenceye, zalimane, gayriinsani, haysiyet kırıcı cezalara veya muamelelere tabi tutulamaz.

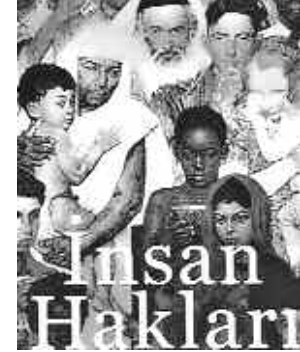
Madde 6: Herkes her nerede olursa olsun hukuk kişiliğinin tanınması hakkını haizdir.

Madde 7: Kanun önünde herkes eşittir ve farksız olarak kanunun eşit korumasından istifade hakkını haizdir. Herkesin işbu Beyanname'ye aykırı her türlü ayırddedici mualeleye karşı ve böyle bir ayırddedici muamele için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

Madde 8: Her şahsın kendine anayasa veya kanun ile tanınan ana haklara aykırı muamelelere karşı filli netice verecek şekilde milli mahkemelere müracaat hakkı vardır.

Madde 9: Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz, alıkonulanamaz veya sürülemez.

Madde 10: Herkes, haklarının, vecibelerinin veya kendisine karşı cezai mahiyette herhangi bir isnadın tespitinde, tam bir eşitlikle, davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil bir şekilde ve açık olarak görülmesi hakkına sahiptir.

- Madde 11:** a) Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılır.
b) Hiç kimse işlendikleri sırada milli veya milletlerarası hukuka göre suç teşkil etmeyen fiillerden veya ihmallerden ötürü mahkum edilemez. Bunun gibi, suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha şiddetli bir ceza verilemez.

Madde 12: Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz bırakılamaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkı vardır.

- Madde 13:** a) Herkes herhangi bir devletin sınırları dahilinde serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkına haizdir.
b) Herkes, kendi memleketi de dahil, herhangi bir memleketi terketmek ve memleketine dönmek hakkına haizdir.

- Madde 14:** a) Herkes zulüm karşısında başka memleketlerden mülteci olarak kabulü talep etmek ve memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir.
b) Bu hak, gerçekten adi bir cürüme veya Birleşmiş Milletler prensip ve amaçlarına aykırı faaliyetlere müstenit kovuşturmalar halinde ileri sürülemez.

- Madde 15:** 1. Her ferdin bir uyrukluk hakkı vardır.
2. Hiç kimse keyfi olarak uyruklüğundan ve uyruklüğünü değiştirmek hakkından mahrum edilemez.

- Madde 16:** a) Evlilik çağına varan her erkek ve kadın, ırk, uyrukluk veya din bakımından hiçbir kısıtlamaya tabi olmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkına haizdir. Her erkek ve kadın evlenme konusunda, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde eşit hakları haizdir.
b) Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır.
c) Aile, cemiyetin tabii ve temel unsurudur, cemiyet ve devlet tarafından korunmak hakkını haizdir.

Madde 17: Her şahıs tek başına veya başkalarıyla birlikte mal ve mülk sahibi olmak hakkını haizdir. Hiç kimse keyfi olarak mal ve mülkünden mahrum edilemez.

Madde 18: Her şahsın, fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır; bu hak, din veya kanaat değiştirmek hürriyeti, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, açık olarak veya özel surette, öğretim, tatbikat, ibadet ve ayinlerle izhar etmek hürriyetini içerir.

Madde 19: Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklamak hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın malûmat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir.

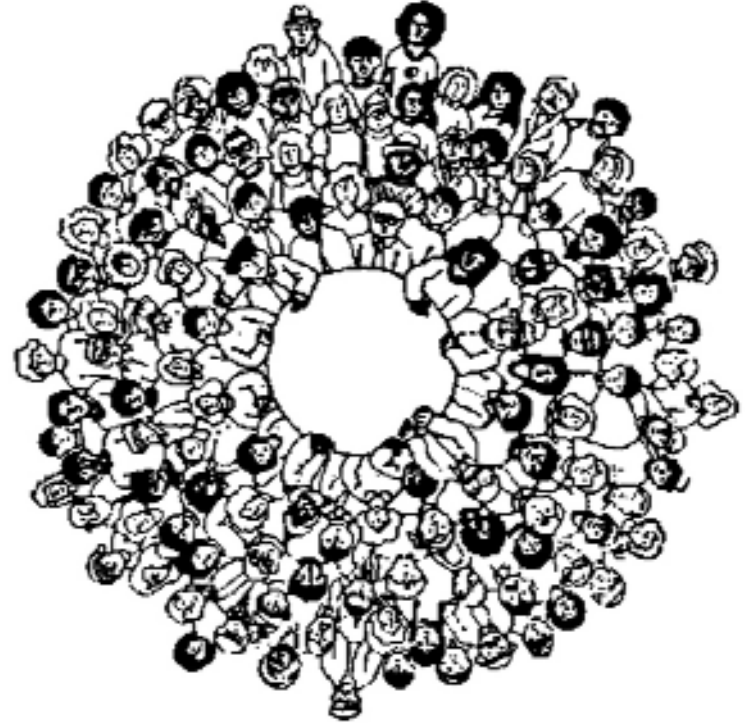
Madde 20: a) Her şahıs saldırısız toplanma ve dernek kurma ve derneğe katılma serbestisine maliktir.
b) Hiç kimse bir derneğe mensup olmaya zorlanamaz.

Madde 21: a) Her şahıs, doğrudan doğruya veya serbestçe seçilmiş temsilciler vasıtasıyla, memleketin kamu işleri yönetimine katılmak hakkını haizdir.
b) Her şahıs memleketin kamu hizmetlerine eşitlikle girme hakkını haizdir.
c) Halkın iradesi kamu otoritesinin esasıdır; bu irade, gizli şekilde veya serbestliği sağlayacak muadil bir usul ile cereyan edecek, genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak olan devri ve dürüst seçimlerle ifade edilir.

Madde 22: Her şahsın, cemiyetin bir üyesi olmak itibariyle, sosyal güvenliğe hakkı vardır; haysiyeti için ve şahsiyetinin serbestçe gelişmesi için zaruri olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların milli gayret ve milletlerarası işbirliği yoluyla ve her devletin teşkilatı ve kaynaklarıyla mütenasip olarak gerçekleştirilmesine hakkı vardır.

Madde 23: a) Her şahsın çalışmaya, işini serbestçe seçmeye, adil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizlikten korunmaya hakkı vardır.
b) Herkesin, hiçbir fark gözetilmeksizin, eşit iş karşılığında eşit ücrete hakkı vardır.
c) Çalışan her kimsenin kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal koruma vasıtalarıyla da tamamlanan adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.
d) Herkesin menfaatlerinin korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır.

Madde 24: Her şahsın dinlenmeye, eğlenmeye, bilhassa çalışma müddetinin makul surette sınırlandırılmasına ve muayyen devrelerde ücretli tatillere hakkı vardır.

- Madde 25:** a) Her şahsın, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.
- b) Ana ve çocuk özel ihtimam ve yardım görmek hakkını haizdir. Bütün çocuklar, evlilik içinde veya dışında doğsunlar, aynı sosyal korunmadan faydalanırlar.

- Madde 26:** a) Her şahsın öğrenim hakkı vardır. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasızdır. İlköğretim mecburidir. Teknik ve mesleki öğretimden herkes istifade edebilmelidir. Yüksek öğretim, liyakatlerine göre herkese tam eşitlikle açık olmalıdır.
- b) Öğretim insan şahsiyetinin tam gelişmesini ve insan haklarıyla ana hürriyetlerine saygının kuvvetlenmesini hedef almalıdır. Öğretim bütün milletler, ırk ve din grupları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmeli ve Birleşmiş Milletler'in barışın idamesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.
- c) Ana baba, çocuklarına verilecek eğitim türünü seçmek hakkını öncelikle haizdirler.

- Madde 27:** a) Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etmek ve bundan faydalanmak hakkını haizdir.
- b) Herkesin yarattığı, her türlü bilim, edebiyat veya sanat eserlerinden mütevellit manevi ve maddi menfaatlerin korunmasına hakkı vardır.

Madde 28: Herkesin, işbu Beyanname'de derpiş edilen hak ve hürriyetlerin tam tatbikini sağlayacak bir sosyal ve milletlerarası nizama hakkı vardır.

- Madde 29:** a) Her şahsın, şahsiyetinin serbest ve tam gelişmesi ancak bir topluluk içinde mümkündür ve şahsın bu topluluğa karşı görevleri vardır.
- b) Herkes, haklarının ve hürriyetlerinin kullanılmasında, sadece, başkalarının haklarının ve hürriyetlerinin gereğince tanınması ve bunlara saygı gösterilmesi amacıyla ve ancak demokratik bir cemiyette ahlâkın, kamu düzeninin ve genel refahın haklı icaplarını yerine getirmek maksadıyla kanunla belirlenmiş sınırlamalara tabi tutulabilir.
- c) Bu hak ve hürriyetler hiçbir veçhile Birleşmiş Milletler'in amaç ve prensiplerine aykırı olarak kullanılamaz.

Madde 30: İşbu Beyanname'nin hiçbir hükmü, herhangi bir devlete, zümreye ya da ferde, bu Beyanname'de ilan olunan hak ve hürriyetleri yoketmeye yönelik bir faaliyete girişme ya da eylemde bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz.

